

SUAUGUSIŲJŲ GYVENSENOS TYRIMAS

Sveikatos raštingumo duomenų apžvalga

Vilniaus rajono savivaldybės atvejis

2018 METŲ TYRIMO DUOMENŲ APŽVALGA

PARENGĖ VISUOMENĖS SVEIKATOS STEBĖSENOS SPECIALISTĖ ŽYDRA IKAMIENĖ

Turinys

Įvadas	1
Suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų sveikatos raštingumo tyrimo rezultatai	3
Suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų sveikatos raštingumo lygių struktūra	3
Suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų riboto (nepakankamo) sveikatos raštingumo paplitimas	4
Riboto (nepakankamo) sveikatos raštingumo paplitimas skirtingose suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų grupėse.....	5
Išvados	7

Sveikatos raštingumas yra suprantamas kaip gebėjimas ieškoti ir suprasti įvairiais informacijos kanalais perduodamą informaciją apie sveikatą.

Lietuvos Respublikos sveikatos ministro įsakyme sveikatos raštingumas apibrėžiamas kaip pažintiniai ir socialiniai įgūdžiai (gebėjimai), nulemiantys asmenų motyvaciją ir kompetenciją gauti ir suprasti informaciją ir ja visais būdais naudotis, siekiant stiprinti ir palaikyti gerą sveikatą.

Įvadas

Vilniaus miesto savivaldybės visuomenės sveikatos biuras 2018 metais atliko Vilniaus rajono savivaldybės suaugusiųjų gyventojų gyvenamosios tyrimą. Tyrimas atliktas vykdant Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymą, nurodantį savivaldybėse periodiškai atlikti suaugusiųjų gyvenamosios tyrimus. Į tyrimą buvo įtraukti ir sveikatos raštingumo tyrimo klausimai (sutrumpintas Europos sveikatos raštingumo tyrimo klausimynas HLS-EU-Q16, kurį į lietuvių kalbą išvertė Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centras).

Suaugusiųjų apklausa Vilniaus rajono savivaldybėje atlikta 2018 metų balandžio–gegužės mėnesiais. Apklausa atlikta vadovaujantis Higienos instituto parengta gyvenamosios tyrimų organizavimo ir vykdymo metodika, naudotas su Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija suderintas klausimynas. Formuota reprezentatyvi apklausos imtis. Apklausta 448 gyventojai: 200 vyrų (44,6 proc.) ir 248 moterys (55,4 proc.).

Vilniaus visuomenės sveikatos biuras, remdamasis Sveikatos mokymo ir ligų prevencijos centro parengtais metodiniais patarimais¹, apskaičiavo suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų bendrąjį sveikatos raštingumo lygį (indeksą) pagal tris jo sritis: sveikatos priežiūrą, ligų prevenciją, sveikatos stiprinimą (1 pav).

¹[[http://www.smlpc.lt/media/image/Naujienoms/2017%20metai/Lankstukai/Sveikatos_rastingumo_vertinimas.%202017%20\(1\).pdf](http://www.smlpc.lt/media/image/Naujienoms/2017%20metai/Lankstukai/Sveikatos_rastingumo_vertinimas.%202017%20(1).pdf)]

1 pav. Sveikatos raštingumo lygių sritys

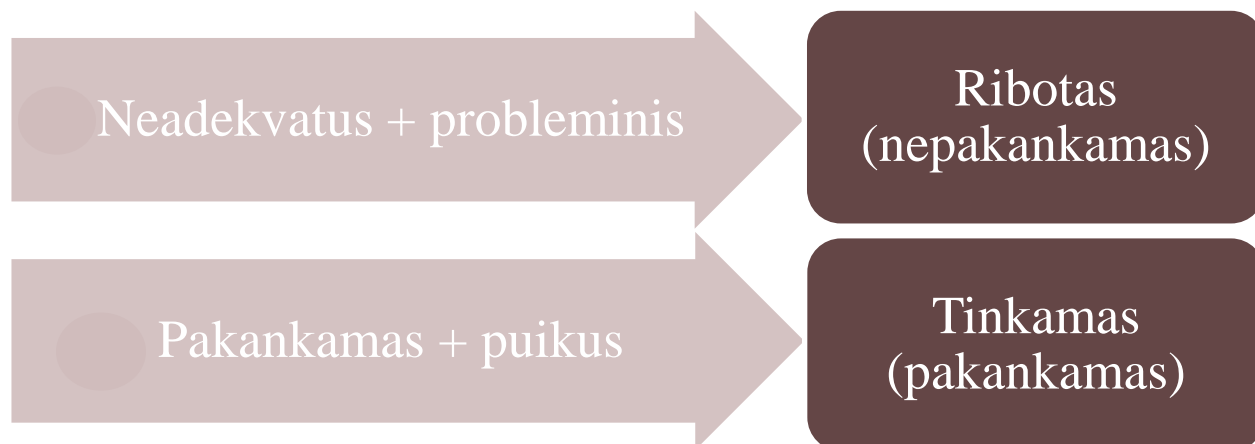
1 lentelė Sveikatos raštingumo matrica (duomenų šaltinis – SMLPC)

Sveikatos raštingumo domenai (dalys)	Pasiekti, gauti, aktualią sveikatos informaciją	Suprasti aktualią sveikatos informaciją	Kritiškai įvertinti atsitinkti aktualią sveikatos informaciją	Panaudoti, pritaikyti aktualią sveikatos informaciją
Sveikatos priežiūra	Gebėjimas rasti informaciją medicininiuose leidiniuose	Gebėjimas suprasti medicininę informaciją ir suvokti jos prasmę	Gebėjimas interpretuoti ir įvertinti medicininę informaciją	Gebėjimas priimti informacija pagrįstą sprendimą medicininiu klausimu
Ligų prevencija	Gebėjimas pasiekti informaciją apie rizikos veiksnius	Gebėjimas suprasti informaciją apie rizikos veiksnius ir suvokti jos prasmę	Gebėjimas interpretuoti ir įvertinti informaciją apie rizikos veiksnius	Gebėjimas kritiškai vertinti informacijos apie rizikos veiksnius svarbą ir aktualumą
Sveikatos stiprinimas	Gebėjimas atnaujinti savo žinias sveikatos klausimais	Gebėjimas suprasti su sveikata susijusią informaciją jos reikšmę	Gebėjimas interpretuoti ir įvertinti informaciją sveikatos klausimais	Gebėjimas suformuluoti apgalvotą nuomonę sveikatos klausimais

Į visus sveikatos raštingumo klausimus atsakė 330 (73,7 proc.), sveikatos priežiūros – 375 (83,7 proc.), ligų prevencijos – 364 (81,3 proc.), sveikatos stiprinimo – 376 (83,9 proc.) respondentai.

Vadovaujantis Europos sveikatos raštingumo tyrimo metodika buvo apskaičiuoti sveikatos raštingumo lygiai (indeksai), suskirstyti į 4 kategorijas: neadekvatus (0–25), probleminis (>25–33), pakankamas (>33–42) ir puikus (>42–50). Kategorijos sugrupuotos į 2 grupes: ribotas (nepakankamas) (0–

33) ir tinkamas (pakankamas) (>33–50) (2 pav.). Riboto (nepakankamo) sveikatos raštingumo grupė / lygis praktiniu požiūriu yra įdomi ir reikšminga sveikatos mokymo ir ligų prevencijos praktikai, nes į ją ir reikia labiausiai orientuotis didinant gyventojų sveikatos raštingumo kompetencijas.

2 pav. Sveikatos raštingumo lygių suskirstymas

Apklauso duomenys analizuoti statistine programa „SPSS Statistics 25.0“. Tikrinant statistines hipotezes, pasirinktas pasikliautinumo lygmuo $P = 95$ proc., o reikšmingumo lygmuo $\alpha = 0,05$. Skirtumas tarp grupių laikytas statistiškai reikšmingu, kai gauta p reikšmė buvo mažesnė nei 0,05.

Suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų sveikatos raštingumo tyrimo rezultatai

Suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų sveikatos raštingumo lygių struktūra

Remiantis tarptautine sveikatos raštingumo indeksų skaičiavimo metodika, analizei buvo atrinkti tik tie respondentai, kurie atsakė į sveikatos raštingumo klausimus (1–16), pateikdami atsakymo variantus nuo 1 iki 4; respondentai, pažymėję atsakymus „nežinau“, į duomenų analizę neįtraukti. 2-oje lentelėje pateiktos sveikatos raštingumo indeksų aprašomosios charakteristikos.

1 lentelė. Sveikatos raštingumo indeksų aprašomosios charakteristikos

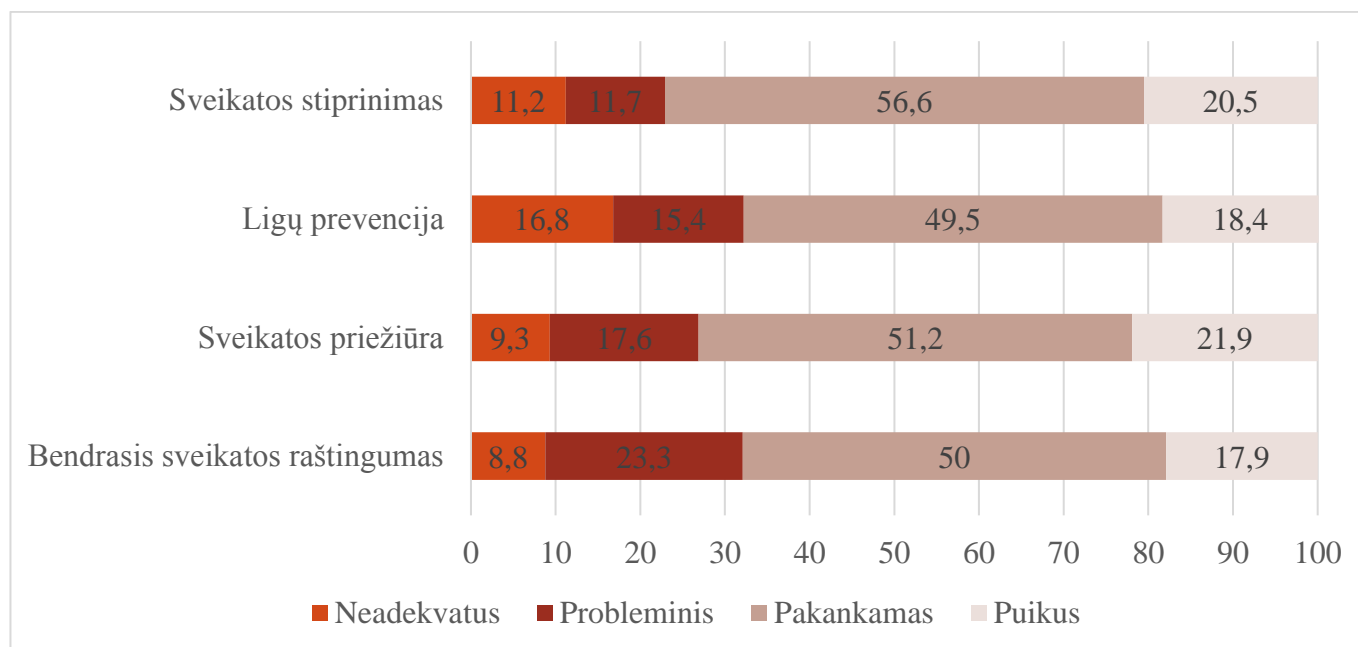
Sveikatos raštingumas	N	Vidurkis	Standartinis nuokrypis
Bendrasis sveikatos raštingumas	330	35,1	7,8
Sveikatos priežiūra	375	35,5	8,2
Ligų prevencija	364	33,8	8,8
Sveikatos stiprinimas	376	35,6	8,2

Tyrimo duomenimis, didžiosios daugumos (67,6 proc.) suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų bendrasis sveikatos raštingumo lygis yra pakankamas arba puikus, trečdalis (32,3 proc.) ribotas (neadekvatus) (3 lentelė).

Palyginimui – suaugusių Lietuvos gyventojų, kurių bendrasis sveikatos raštingumo lygis pakankamas arba puikus, dalis – 60 proc., o tokių, kurių ribotas (neadekvatus arba probleminis), – 40 proc.

3 lentelė. Vilniaus raj. savivaldybės gyventojų sveikatos raštingumo lygių struktūra

Sveikatos raštingumas	N	Sveikatos raštingumo indekso grupės, abs.sk., proc.							
		Neadekvatus		Probleminis		Pakankamas		Puikus	
		N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.	N	Proc.
Bendrasis sveikatos raštingumas	330	29	8,8	77	23,3	165	50	58	17,6
Sveikatos priežiūra	375	35	9,3	66	17,6	192	51,2	82	21,9
Ligų prevencija	364	61	16,8	56	15,4	180	49,5	67	18,4
Sveikatos stiprinimas	376	42	11,2	44	11,7	213	56,6	77	20,5

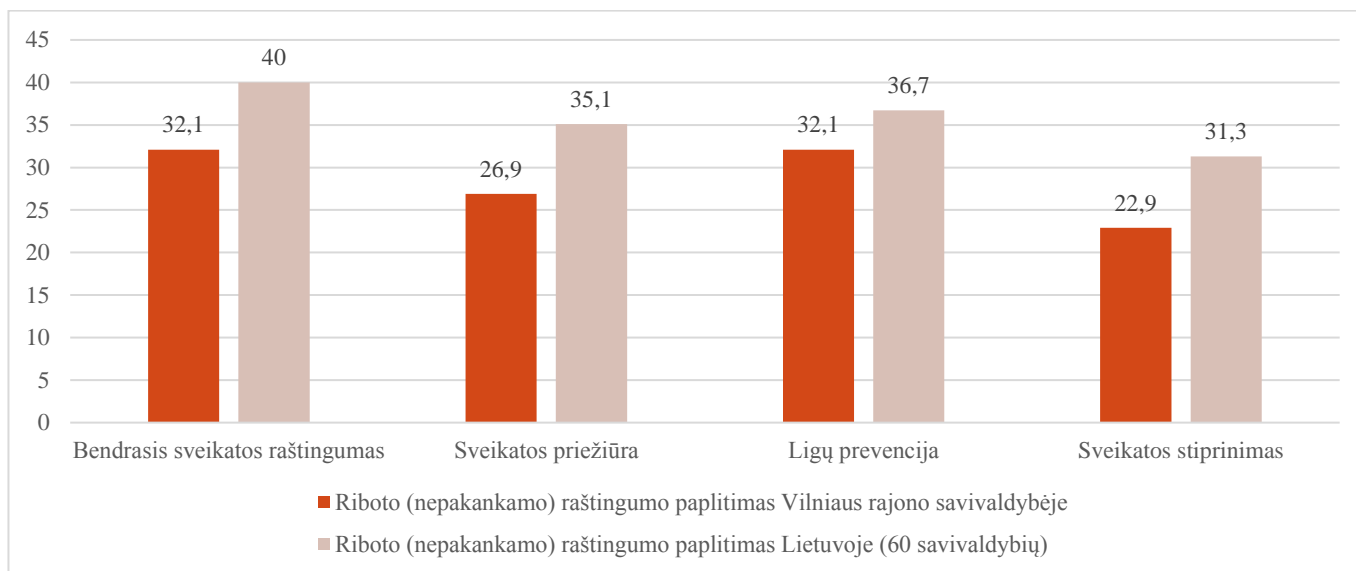

3 pav. Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų sveikatos raštingumo lygių struktūra (proc.)

Suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų riboto (nepakankamo) sveikatos raštingumo paplitimas

Suaugusių Vilniaus rajono gyventojų, kurių bendrasis sveikatos raštingumas buvo ribotas (nepakankamas), dalis – 32,1 proc. Mažiausias riboto (nepakankamo) raštingumo lygis buvo nustatytas sveikatos stiprinimo srityje (22,9 proc.), didžiausias – ligų prevencijos srityje (32,1 proc.).

Apibendrintais visų 60-ies Lietuvos savivaldybių gyventojų apklausos duomenimis, didžiausias riboto (nepakankamo) raštingumo lygis buvo nustatytas ligų prevencijos srityje (36,7 proc.), mažiausias – sveikatos stiprinimo srityje (17,7 proc.) (4 pav.).

4 pav. Suaugusių Vilniaus rajono gyventojų riboto (nepakankamo) raštingumo lygio paplitimo (proc.) pagal sveikatos raštingumo sritis palyginimas

4 lentelė. Riboto (nepakankamo) sveikatos raštingumo paplitimas

Sveikatos raštingumas	N	Iš jų nepakankamas raštingumas		
		n	Proc.	95 proc. PI*
Bendrasis sveikatos raštingumas	330	106	32,1	27,3-37,3
Sveikatos priežiūra	375	101	26,9	22,6-31,6
Ligų prevencija	364	117	32,1	27,5-37,1
Sveikatos stiprinimas	376	86	22,9	18,9-27,32

Riboto (nepakankamo) sveikatos raštingumo paplitimas skirtingose suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų grupėse

Analizuojant duomenis nustatyta statistiškai reikšmingi nepakankamo bendrojo sveikatos raštingumo skirtumai tarp amžiaus grupių: vyriausių (65+) respondentų grupėje buvo nustatyta didžiausia dalis (54,8 proc.) ribotu (nepakankamu) raštingumu pasižyminčių respondentų (5 lentelė).

5 lentelė. Riboto (nepakankamo) bendrojo sveikatos raštingumo paplitimas atskirose gyventojų grupėse

Grupė	N	Iš jų nepakankamas raštingumas		p
		Abs. sk.	Proc.	
Lytis				
Vyrai	146	48	32,9	0,793
Moterys	184	58	31,5	
Amžiaus grupė (metai)				
18–44	82	15	18,3	0,000
45–64	144	34	23,6	
65+	104	57	54,8*	

Analizuojant duomenis nustatyta statistiškai reikšmingi nepakankamo sveikatos priežiūros srities raštingumo skirtumai tarp amžiaus grupių: vyriausių (65+) respondentų grupėje buvo nustatyta didžiausia dalis (44,9 proc.) ribotu (nepakankamu) raštingumu pasižyminčių respondentų (6 lentelė).

6 lentelė. Riboto (nepakankamo) sveikatos priežiūros srities sveikatos raštingumo paplitimas atskirose gyventojų grupėse SP

Grupė	N	Iš jų nepakankamas raštingumas		p
		Abs. sk.	Proc.	
Lytis				
Vyrai	168	59	29,2	0,380
Moterys	207	52	25,1	
Amžiaus grupė (metai)				
18–44	98	18	18,4	0,000
45–64	159	30	18,9	
65+	118	53	44,9*	

Analizuojant duomenis nustatyta statistiškai reikšmingi nepakankamo ligų prevencijos srities raštingumo skirtumai tarp amžiaus grupių: vyriausių (65+) respondentų grupėje buvo nustatyta didžiausia dalis (50,9 proc.) ribotu (nepakankamu) raštingumu pasižyminčių respondentų (7 lentelė).

7 lentelė. Riboto (nepakankamo) ligų prevencijos srities sveikatos raštingumo paplitimas atskirose gyventojų grupėse

Grupė	N	Iš jų nepakankamas raštingumas		p
		Abs. sk.	Proc.	
Lytis				
Vyrai	160	50	31,3	0,747
Moterys	204	67	32,8	
Amžiaus grupė (metai)				
18–44	89	18	20,2	0,000
45–64	163	42	25,8	
65+	112	57	50,9*	

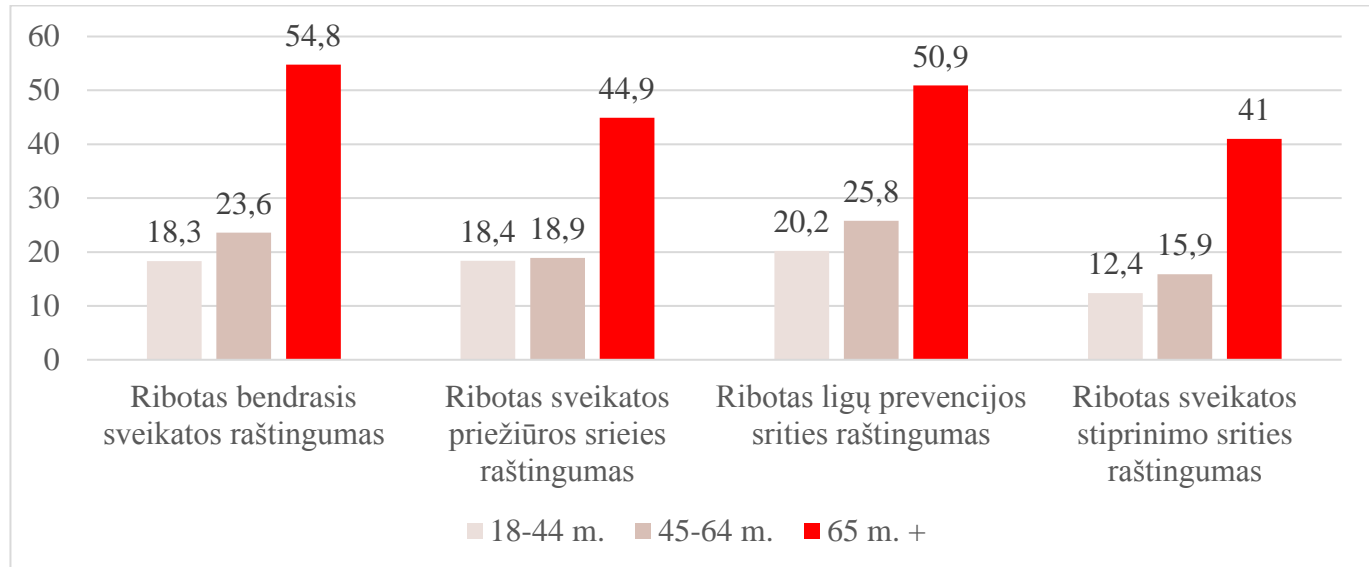
Analizuojant duomenis nustatyta statistiškai reikšmingi nepakankamo ligų prevencijos srities raštingumo skirtumai tarp amžiaus grupių: vyriausių (65+) respondentų grupėje buvo nustatyta didžiausia dalis (41,0 proc.) ribotu (nepakankamu) raštingumu pasižyminčių respondentų (8 lentelė).

8 lentelė. Riboto (nepakankamo) sveikatos stiprinimo srities sveikatos raštingumo paplitimas atskirose gyventojų grupėse

Grupė	N	Iš jų nepakankamas raštingumas		p
		Abs. sk.	Proc.	
Lytis				
Vyrai	165	36	21,8	0,667
Moterys	211	50	23,7	

	18–44	89	11	12,4	0,000
	45–64	170	27	15,9	
	65+	117	48	41,0*	

Toliau (5 pav.) pateikiamas riboto (nepakankamo) raštingumo lygio paplitimo palyginimas pagal amžiaus grupes.

5 pav. Vilniaus rajono gyventojų riboto (nepakankamo) raštingumo lygio paplitimo palyginimas pagal amžiaus grupes (proc.)

Išvados

1. Daugumos (67,6 proc.) suaugusių Vilniaus rajono savivaldybės gyventojų bendrasis sveikatos raštingumo lygis yra pakankamas arba puikus, trečdalis – 32,3 proc. – ribotas (neadekvatus).
2. Mažiausias riboto (nepakankamo) raštingumo lygis buvo nustatytas sveikatos stiprinimo srityje (22,9 proc.), didžiausias – ligų prevencijos srityje (32,1 proc.).
3. Tyrimo duomenimis, Vilniaus rajono savivaldybės gyventojai pasižymi aukštesniais sveikatos raštingumo rodikliais, lyginant su bendrais Lietuvos gyventojų sveikatos raštingumo rodikliais.
4. Žemiausias suaugusių Vilniaus rajono gyventojų sveikatos raštingumo lygis (visose sveikatos raštingumo srityse) nustatytas tarp vyresnio amžiaus (65m. +) gyventojų.